

ВІДЗИВ

**доктора юридичних наук, професора
Бараненка Дмитра Володимировича на дисертацію
Шишлова Володимира Андрійовича на тему «Адвокатура
як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльний
адміністративно-правовий аналіз законодавства Латвійської Республіки
та України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право»**

Актуальність дослідження теми, обраної В. Шишловим, зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками, безпосередньо пов'язаними з сучасними трансформаційними та євроінтеграційними процесами.

По-перше, право на правову допомогу належить до фундаментальних гарантій захисту прав людини, закріплених у праві Європейського Союзу та практиці Європейського суду з прав людини. У процесі наближення української правової системи до європейських стандартів особливої ваги набуває дослідження інституційних механізмів, через які це право реалізується. Адвокатура як професійне самоврядне об'єднання є ключовим елементом цієї інституційної інфраструктури, а її організаційно-правова модель розглядається ЄС як індикатор рівня демократичності та зрілості системи правосуддя.

По-друге, Латвійська Республіка пройшла повний цикл трансформації правничих інститутів у процесі інтеграції до ЄС, зокрема гармонізації законодавства в частині правового регулювання адвокатської діяльності та реалізації права на правову допомогу з європейськими директивами щодо доступу до правової допомоги, професійних гарантій адвокатів, незалежності правничої професії та механізмів дисциплінарної відповідальності. Порівняльний аналіз українського та латвійського досвіду дає можливість виявити структурні розбіжності, оціночні критерії ефективності та конкретні напрями модернізації українського законодавства, які фактично відображають вимоги Європейської комісії у сфері верховенства права.

По-третє, в умовах активної імплементації Україною рекомендацій Ради Європи та зобов'язань, пов'язаних зі статусом кандидата на вступ до ЄС, підвищується потреба у науково обґрунтованому оцінюванні ступеня інституційної незалежності адвокатури, доступності правової допомоги та відповідності процедур адміністрування адвокатської діяльності принципам *good governance*. Латвія, як держава з подібним пострадянським правовим бекграундом, але вже інтегрованою в європейську правову систему, виступає релевантною моделлю для порівняльного аналізу.

По-четверте, динаміка реформ у сфері кримінальної юстиції, доступу до безоплатної правової допомоги та цифровізації юридичних послуг в обох державах створює потребу в комплексному дослідженні їхнього адміністративно-правового забезпечення. Порівняння дозволяє не лише ідентифікувати ефективні практики, але й оцінити їхню сумісність з українськими інституційними умовами та вимогами *acquis communautaire*.

Таким чином, дослідження є актуальним як у теоретичному, так і у практичному вимірах: воно сприяє поглибленню розуміння ролі адвокатури у забезпеченні права на правову допомогу та визначає науково обґрунтовані орієнтири подальшої гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами, що є критично важливим у контексті інтеграції України до Європейського Союзу.

Дисертація В.А. Шишлова відповідає основним вимогам до кваліфікаційної наукової праці. Здобувач послідовно доводить, що сучасний стан адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності потребує удосконалення з урахуванням найкращого позитивного зарубіжного досвіду правового регулювання у даній сфері суспільних відносин.

В процесі аналізу теоретико-методологічної основи дослідження адвокатської діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання автором приділено значну увагу історіографії та методології дослідження, акцентовано увагу на необхідності застосування цивілізаційного, антропологічного та синергетичного наукових підходів для аналізу

проблемних питань правового регулювання адвокатської діяльності, впливу процесів євроінтеграції на розвиток адвокатури.

В роботі достатньо змістовно розкрито актуальні питання адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності в Україні та в Латвійській Республіці.

Змістовною є характеристика особливостей дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні та Латвійській Республіці у підрозділі 2.2 дисертації.

За результатами проведених наукових пошуків В.А. Шишлов визначає перспективні напрями удосконалення адміністративно-правових засад регулювання адвокатської діяльності в Україні з урахуванням позитивного досвіду Латвійської Республіки.

На увагу, зокрема, заслуговує пропозиція автора запозичити позитивний досвід Латвійської Республіки щодо обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів для покриття потенційних збитків, спричинених їхніми професійними діями.

Крім того, заслуговує на увагу пропозиція здобувача в новій редакції українських Правил адвокатської етики поєднати принципові формулювання з конкретними прикладами допустимої та недопустимої поведінки для зручності тлумачення, а також передбачити систематичну (щомісячну) офіційну (обов'язкову) публікацію узагальнених дисциплінарних рішень ВКДКА та КДКА регіонів на офіційних вебсайтах для підвищення прозорості й превентивного ефекту.

Проте, як і будь яка комплексна наукова праця, дисертація В. Шишлова не позбавлена певних дискусійних моментів, які потребують додаткової аргументації та обґрунтування.

По-перше, у підрозділі 1.2. дисертації автор приділяє увагу дослідженню історії становлення адміністративно-правового регулювання адвокатської діяльності в Україні та в Латвійській Республіці. Проте, ознайомлення з текстом вказаного підрозділу показує, що автором залишено

поза увагою аналіз історії розвитку латвійської та української адвокатури за радянських часів. Здобувач лише зазначає, що «у період радянської окупації (1940-1990) інститут незалежної адвокатури фактично перестав існувати. Його було замінено на державну систему «юридичних консультацій», підконтрольних владі. Адвокатура втратила автономію, а її діяльність була значно обмежена». Водночас і латвійські і українські адвокати, не зважаючи на тиск адміністративно-командної системи, продовжували надавати правову допомогу населенню, виконувати свій професійний обов'язок. Тому в роботі доцільно було б приділити більше уваги цьому періоду в контексті порівняльного історико-правового аналізу розвитку латвійської та української адвокатури в умовах радянської окупації.

По-друге, аналізуючи принципи адвокатської діяльності в дисертації, здобувач фактично просто перераховує їх та більше уваги приділяє етичним принципам адвокатської діяльності, викладеним в Кодексі етики присяжних адвокатів Латвії та в українських Правилах адвокатської етики. Водночас роботу тільки прикрасив би порівняльний аналіз форм та способів юридичного закріплення та реалізації принципів верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів в процесі здійснення адвокатської діяльності.

По-третє, на сторінках дисертації автор наводить огляд судової практики щодо окремих питань правового врегулювання адвокатської діяльності в Україні та в Латвійській Республіці.

Не заперечуючи важливість аналізу деяких правових позицій Конституційного Суду Латвійської Республіки, Конституційного Суду України, латвійського Сенату Верховного Суду, національних касаційних судів у складі Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду, які стосуються різних аспектів адвокатської діяльності, слід зазначити, що в роботі було б доцільно навести приклади з практики місцевих та апеляційних судів обох країн, зокрема, результати розгляду справ, пов'язаних із вирішенням актуальних питань адвокатської діяльності.

По-четверте, дискусійною є пропозиція В.А. Шишлова щодо імплементації в національне законодавство можливості застосування до адвокатів грошового стягнення (штрафу) за вчинення адвокатом певних дисциплінарних проступків.

Така пропозиція потребує додаткового пояснення, адже і в латвійському законодавстві такий вид дисциплінарного стягнення (щодо адвокатів) відсутній.

Проте, висловлені зауваження мають дискусійний характер і значною мірою не впливають на загальну позитивну оцінку роботи В.А. Шишлова.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація на тему «Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльний адміністративно-правовий аналіз законодавства Латвійської Республіки та України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» є завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Шишлов Володимир Андрійович – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри теорії та історії держави і права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

Д.В. Бараненко

